

Identification and Review of Components and Indicators of the Islamic-Iranian Model of Development to Specify the Political Development Model in Iran

Seyed Hossein Mirkhalili¹, Hossein Abolfazli², Ali Salehi Farsani³

¹ Ph.D., Student, Department of Political Science, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan; A member of the political studies association of the domain, Qom, Iran. mirkhalili1360@yahoo.com

² Assistant Professor, Department of Political Science, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran (Corresponding author). hosainabolfazly47@yahoo.com

³ Assistant Professor, Department of Political Science, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran. ali_salehi62@yahoo.com

Abstract

The purpose of the present research is to identify the aspects, components, and indicators for designing Islamic-Iranian model of development in terms of political development. In this regard, a descriptive-analytical survey method and through a review of existing studies and documents as well as the Delphi method, the studied components were discussed with a statistical sample of 307 experts and scholars in the field of the Islamic-Iranian model of development, and the impact and relevance of each of the components were tested. The research results showed that the political development model based on Islamic-Iranian development has 10 basic components which are interrelated and have a specific significance or its own rank in the explanation model. Furthermore, internal authority, Islamic goals and values, as well as administrative and organizational perspective had the highest significance and rank in the political structure of the Islamic-Iranian model of development.

Keywords: Political Development, Political ideology, Islamic-Iranian Model of Development, Āyatollah Khāmene'i.

Received: 2021-08-28 ; Received in revised form: 2021-10-04 ; Accepted: 2021-11-06 ; Published online: 2022-12-22

DOI: 10.22034/sm.2023.535494.1734

© the authors

<http://sm.psas.ir/>

Publisher: Political Studies Association of the Seminary

شناسایی و بررسی مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت برای تبیین الگوی توسعه سیاسی در ایران

سید حسین میرخلیلی^۱، حسین ابوالفضلی^۲، علی صالحی فارسانی^۳

^۱ دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان؛ و عضو انجمن مطالعات سیاسی حوزه، قم، ایران. mirkhalili1360@yahoo.com

^۲ استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران (نویسنده مسئول). hosainabolfazly47@yahoo.com

^۳ استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران. ali_salehi62@yahoo.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های طراحی الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی از منظر توسعه سیاسی است. در این راستا، با روش پیمایشی توصیفی-تحلیلی و با مروری بر مطالعات و اسناد موجود و نیز روش دلفی، مؤلفه‌های مورد مطالعه با نمونه آماری ۳۰۷ نفری از صاحب‌نظران و خبرگان الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در میان گذاشته شد و تأثیر و ارتباط هریک از مؤلفه‌ها مورد آزمون قرار گرفت. نتایج مطالعه نشان داد که الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر پیشرفت اسلامی ایرانی، دارای ۱۰ مؤلفه اصلی است که هر یک از این مؤلفه‌ها ضمن ارتباط با یکدیگر، دارای اهمیت و وزنی مشخص یا به عبارت دیگر رتبه خاص خود در مدل تبیینی الگو هستند. همچنین اقتدار درونی، آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی و داشتن چشم‌انداز اداری و سازمانی، دارای بالاترین وزن و رتبه در سازه الگویی تبیین سیاسی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت بودند.

واژه‌های کلیدی: توسعه سیاسی، اندیشه سیاسی، الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، آیت‌الله خامنه‌ای.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۰۶؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۰/۰۷/۱۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۸؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۰/۰۱

DOI: 10.22034/sm.2023.535494.1734

© the authors

http://sm.psas.ir/

ناشر: انجمن مطالعات سیاسی حوزه

۱. مقدمه

تجربه توسعه ایران در قرن بیستم در میان کشورهای در حال توسعه یک تجربه منحصر به فرد است. ایران در طول یک قرن، دو انقلاب اجتماعی را تجربه کرده است. انقلاب مشروطه را در شرایطی تجربه کرد که از جمله اولین حرکات در نوع خود، در میان کشورهای در حال توسعه بوده است. انقلاب اسلامی را نیز در شرایطی تجربه کرد که بیش از یک دهه، از رشد اقتصادی بالا برخوردار بود (زمانی، ۱۳۹۲). بر این اساس، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، اقدام به تدوین سندی با همین عنوان نموده است (مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۳۹۶). از این رو، مسئله اساسی پژوهش حاضر این است که الگوی توسعه سیاسی ایران با استناد به الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت چیست؟ و این الگو دارای چه مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی است؟ علاوه بر این، هر یک از شاخص‌ها، چه جایگاه و رتبه‌ای از لحاظ اولویت و اهمیت در این سازه الگویی دارند؟

در هر نظام برنامه‌ریزی، تدوین و انتخاب الگوی مناسب، دارای جایگاه ویژه و بسیار با اهمیتی است (عظیمی، ۱۳۷۶: ص ۴۲). هر جامعه‌ای مسئولینی برای تصمیم‌گیری کل جامعه دارد که آنها درباره کل مقادورات جامعه، تصمیم‌گیری می‌کنند؛ اما تصمیم‌سازی برای تصمیم‌گیران، به وسیله مدل‌ها انجام می‌گیرد (حسینی، ۱۳۸۰: ص ۱۲۹). لذا با توجه به وجود نقاط افتراق و اشتراک پیشرفت اسلامی، با توسعه غربی و تأثیر مبانی معرفتی در نوع پیشرفت (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۲/۲۸)، ضروری و حیاتی بودن (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۲/۱۲) دستیابی به الگوی توسعه اسلامی - ایرانی از دو جهت کاملاً برجسته است؛ اول، تضمین‌کننده دستیابی به رشد، تعالی و حیات طیبه. الگوی توسعه اسلامی - ایرانی به عنوان قابلیت انحصاری ادیان الهی در مقابل نظام‌های سرمایه‌داری غرب، با هدف دستیابی به سمت حیات طیبه و زندگی گوارا (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۰۱/۰۲) و نیز در مقابل افکار غیراسلامی، مبنی بر تجویز کنار گذاشتن عدالت به عنوان ارزشی درجه دو در دوره‌ای از مسیر حرکت جامعه اسلامی (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۴/۰۶/۰۸)، تضمین‌کننده دستیابی به رشد، تعالی و حیات طیبه است (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۰/۰۸/۰۱). دوم، مقدمه فراگیری اسلام در جهان. با تداوم، توسعه و فراگیر نمودن این رویکرد و مدل کارآمد در محیط داخلی و بین‌المللی (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۴/۰۲/۱۸)، با ترکیبی متوازن و سازگار با عنوان توسعه - عدالت محوری دارای قابلیت ایجاد الگویی کارآمد برای همه کشورهای اسلامی به عنوان منطق، استراتژی و نوآوری نظام جمهوری اسلامی در مقابل سیاست‌های اقتصادی ناعادلانه دنیا، مبتنی بر توسعه محوری (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۰۶/۰۲) و در راستای الگوسازی نظریه سیاسی اسلام در دنیا (مقام معظم رهبری،

۱۳۸۰/۰۸/۲۰)، مقدمه فراگیری اسلام در جهان فراهم است (ر.ک: خداپرست و همکاران، ۱۳۹۸: ص ۴۱-۶۴؛ عماد و همکاران، ۱۳۹۹: ص ۷-۳۶؛ لکزایی و همکاران، ۱۳۹۴: ص ۶۹-۸۸).

اهمیت این تحقیق و کاربرد اصلی آن، شناسایی عوامل اساسی تأثیرگذار، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های طراحی الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی از منظر توسعه سیاسی است. الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی به‌عنوان رهیافتی جدید و با ارزش در کنار سایر راهبردهای توسعه و رشد سیاسی اهمیت یافته و نظام اسلامی را به فکر طراحی و پیاده‌سازی برنامه‌های مرتبط با آن انداخته است تا از مزایای بالقوه آن بهره‌جویی کند. الگو، نقشه جامعی برای حرکت در مسیر تعالی است و از این رو، بررسی ابعاد و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر الگوی پیشرفت و توسعه با تأکید بر اسلامی و ایرانی بودن، از اهمیت بالایی برخوردار است. بررسی آثار و پیامدهای توسعه در کشور ما نشان می‌دهد که توسعه به سبک غربی از یک‌سو نتوانسته است، باعث توسعه و پیشرفت کشور گردد و از سوی دیگر، باعث کم‌رنگ شدن ارزش‌های اسلامی ایرانی شده است. دلیل این امر را باید در تفاوت بین مبانی، اقتضانات و غایات توسعه با مبانی و غایات جامعه اسلامی ایران جستجو کرد. از این رو، مسئله اساسی برای این تحقیق، شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی است که تصمیم‌گیرندگان و مسئولان را قادر می‌سازد، بتوانند با تاسی بر آن، در یک بستر عینی و تجربی، الگوی پیش روی خود را با یک پشته علمی فرموله کنند و در توسعه سیاسی مبتنی بر الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی به کار بندند. با مروری بر پیشینه تحقیق ملاحظه می‌شود که تاکنون مباحث مرتبط با این موضوع، در سطح نظری باقی مانده و تحلیل‌های صورت گرفته عمدتاً براساس نقد و تفسیرهای نظری و جریان‌های فکری مبتنی بوده است، نه ناشی از مطالعات تجربی و میدانی. لذا وجه تمایز این تحقیق نیز از این نقطه نشأت می‌گیرد. این تحقیق برخلاف مطالعات انجام شده، مبنای تحلیل خود را، علاوه بر مطالعات نظری بلکه بر چارچوبی میدانی و تجربی استوار می‌کند که حاصل یک پیمایش علمی است.

۲. پیشینه تحقیق

در زمینه بررسی رابطه تعاملی میان دو متغیر توسعه سیاسی و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، پیشینه پژوهشی اندکی وجود دارد، ولی تألیفات فراوانی به طور جدا از هم و پراکنده منتشر شده است. بنیان و ماهیت تحقیقات در الگوی اسلامی از منابع داخلی کتاب‌ها و مقاله‌های فارسی است. از زمان ارائه ایده و طرح الگوی اسلامی ایرانی تاکنون، پژوهش‌ها و تحقیقات گسترده‌ای در حال انجام است. برگزاری همایش‌های سالیانه، چاپ کتاب‌ها و ویژه‌نامه‌هایی با هدف تولید علم و دانش و هم‌افزایی علمی، توسط

مرکز الگوی اسلامی ایرانی صورت گرفته است (عیوضی، ۱۳۹۶).

مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، بهار ۱۳۹۸، مطالعات پشتیبان الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت- آرمان‌ها و رسالت پیشرفت اسلامی ایرانی را مورد توجه قرار داده است. تحلیل و واکاوی آرمان‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ارزش‌های بنیادین فرازمانی و فرامکانی جهت‌دهنده پیشرفت است. مبنای‌ترین این ارزش‌ها، نیل به خلافت الهی و حیات طیبه است. اهم ارزش‌های تشکیل‌دهنده حیات طیبه عبارت‌اند از: معرفت به حقایق، ایمان به غیب، سلامت جسمی و روانی، ولایت‌مداری، مدارا و همزیستی با هم‌نوعان، رحمت و اخوت با مسلمانان، مقابله مقتدرانه با دشمنان، بهره‌برداری کارآمد و عادلانه از طبیعت، تفکر و عقلانیت، آزادی مسئولانه، انضباط اجتماعی و قانون‌مداری، عدالت همه‌جانبه، تعاون، مسئولیت‌پذیری، صداقت، نیل به کفاف، استقلال، امنیت و فراوانی. از این‌رو در این نوشتار، به صورت بسیار فشرده به این پرسش پاسخ داده می‌شود که نظام آرمان‌های اجتماعی الگو، مبتنی بر مبانی نظری اسلامی چیست؟

نظری و عیوضی (۱۳۹۶)، در پژوهش با عنوان «توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت»، راهکارهای مطلوب توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را به‌منظور بهبود روند توسعه سیاسی در کشور، مطرح کردند. نتایج نشان داد که مواردی چون توجه به قانون، تغییر الگوی آموزش از سطوح پایه، توسعه فعالیت‌های حزبی و خودشناسی بر پایه مصادیق توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت که عبارتند از: عزت، کرامت، بصیرت، پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری؛ راهکارهای مطلوبی به شمار می‌آیند که می‌توانند روند توسعه سیاسی در کشور را بهبود بخشند.

بهمن و جعفری‌نژاد (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان «بررسی تطبیقی الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت با الگوهای غربی توسعه با تأکید بر عدالت»، تعیین رویکرد یک نظام سیاسی به مسئله عدالت را، در طراحی و تدوین نظریه‌ها و الگوهای توسعه مؤثر می‌دانند. در این پژوهش با مقایسه جایگاه عدالت در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت با الگوهای غربی توسعه، به این سؤال پاسخ داده شده است که «وجه تمایز عدالت در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت با الگوهای غربی توسعه چیست؟». برای نیل به این هدف، از روش توصیفی، تحلیلی و تطبیقی استفاده شده و جهت استنباط، به منابع معتبر اسلامی و بیانات مقام معظم رهبری مراجعه شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت در تعریف عدالت، نظام اقتصادی و سیاسی مطلوب، تعیین نسبت آزادی و عدالت، نسبت توسعه/پیشرفت و عدالت، نقش دولت در برقراری عدالت و ترسیم اهداف نهایی خود در برقراری عدالت، با الگوهای غربی توسعه، تمایزات جدی دارد.

عیوضی (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان «آینده‌نگاری و حرکت از الگوی پایه به الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت»، رابطه میان آینده‌نگاری راهبردی و حرکت از الگوی پایه به سوی الگوی نهایی اسلامی - ایرانی پیشرفت را بررسی کرده است. حرکت از الگوی پایه به الگوی نهایی پیشرفت و طراحی راهبردهایی برای نیل به آینده مطلوب، معرفی شرح وظایف و خط سیر مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و تلاش‌ها برای ورود به چشم‌انداز آرمانی، بحث محوری این پژوهش بود. در این پژوهش که به شیوه توصیفی - تحلیلی انجام شده، نتایج نشان داد، علی‌رغم اینکه الگوی پایه توانسته بر پایه معیارها و ملاک‌های علمی و روش‌شناختی مناسب طراحی شود، لیکن ضروری است به لحاظ عدم انسجام لازم بین اجزاء و نیز ظرفیت‌های درونی آن در قلمرو آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری راهبردی، در زمینه عمق شناخت رویدادهای آینده از قابلیت نسبی برخوردار باشد.

پژوهش «روندپژوهی فرایند توسعه سیاسی در ایران معاصر» که تحولات عمده سیاسی در تاریخ معاصر ایران را مورد بررسی قرار داده، نیز نشان داد که با وجود زمان‌بر بودن دستیابی به فرایند توسعه سیاسی، به علت فراهم شدن تدریجی زیربناهای توسعه و نهادینگی آن پس از انقلاب اسلامی تاکنون، امکان بازگشت به اقتدارگرایی و شکل‌گیری امواج ضد توسعه‌ای در آینده در جامعه ایرانی به کم‌ترین حد خود رسیده است (نیکونهاد، ۱۳۹۷). پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین شاخص‌های توسعه سیاسی و گرایش به سمت اسلام افراطی در آسیای مرکزی (مطالعه موردی: گرایش به گروه داعش)» درصدد بررسی رابطه بین شاخص‌های توسعه سیاسی و گرایش به سمت اسلام افراطی در آسیای مرکزی است. مؤلف در این تحقیق، با رجوع به آمار و ارقام شاخص‌های توسعه سیاسی پنج کشور مشترک المنافع قزاقستان، ازبکستان، ترکمنستان، قرقیزستان و تاجیکستان را در موضوع توسعه سیاسی مورد مقایسه قرار داده است (فرهادی، ۱۳۹۵).

عبداللهی و راد (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی روند تحول و موانع ساختاری توسعه سیاسی در ایران (۱۳۸۲-۱۳۰۴)»، به این پرسش‌ها پاسخ داده‌اند که توسعه سیاسی در مفهوم توسعه مشارکت و رقابت سیاسی، طی شش مقطع زمانی متوالی از سال ۱۳۰۴ تا سال ۱۳۸۲ چه روندی را در ایران طی کرده‌اند؟ چه فراز و فرودی را پشت‌سر گذاشته است و با چه موانع و چالش‌های جدی مواجه بوده است؟.

عیوضی (۱۳۸۵) در کتابی با عنوان «مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران» کوشیده است، تا با بهره‌گیری از دو نظریه جامعه‌شناختی کارکردگرایی و مبادله، وضعیت مشارکت سیاسی در ایران را پس از پیروزی انقلاب بررسی کند.

بشیری (۱۳۸۰)، در کتابی با عنوان «موانع توسعه سیاسی در ایران» مباحثی درباره موانع تاریخی و

ساختاری توسعه سیاسی در ایران مطرح نموده و تلاش کرده است، تا تفسیری نظری از خطوط اصلی تاریخ سیاسی معاصر ایران با تأکید بر دوران پهلوی عرضه نماید. استدلال اصلی کتاب آن است که تکوین ساخت دولت مطلقه مدرن همراه با چندپارگی اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و حکومت پدرسالارانه، موانع اصلی توسعه سیاسی ایران بوده است.

در مجموع، بررسی پیشینه پژوهش حاکی از آن است که هیچ یک از این آثار بر اساس روش دلفی و براساس جامعه‌نخبگانی تحقیق پیش‌رو انجام نشده‌اند و این از نوآوری‌های پژوهش حاضر است.

۳. روش تحقیق

این تحقیق با استفاده از زمینه و بستر شناختی و معلوماتی که در ارتباط با الگوی پیشرفت ایرانی-اسلامی فراهم می‌شود، از بُعد هدف، کاربردی است. نتایج تحقیقات کاربردی، تصمیم‌گرا و در راستای حل مسائل است (خلیلی شورینی، ۱۳۸۹: ص ۷۸). در این تحقیق هریک از مؤلفه‌ها و شاخص‌ها بر اساس نظر نخبگان و مدیران حوزه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از بطن ادبیات نظری، استخراج گردید. تعداد این گروه خبره که به روش دلفی این مفاهیم و مؤلفه‌ها را برای سنجش معین نمودند، ۳۰ نفر بود. پس از این مرحله، پرسش‌نامه مرتبط با تحقیق با ۱۰ مؤلفه اصلی و بیش از ۵۷ شاخص برای پیش‌آزمون آماده شد و توسط نمونه مورد مطالعه، جهت بررسی پایایی تکمیل گردید. پس از آن، پرسش‌نامه نهایی تدوین و برای بررسی و شناسایی دقیق‌تر مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی مفهومی، در کل نمونه منتخب که شامل چهار گروه بودند، بر اساس نمونه‌گیری متناسب با حجم، ارسال شد و تکمیل گردید.

جدول ۱- گروه‌ها و تعداد جامعه آماری و نمونه مورد مطالعه

ردیف	طبقات جامعه	تعداد جامعه (N)	تعداد نمونه (n)
۱	دانشگاهیان و پژوهشگران	۲۴۰	۶۰
۲	مدیران و برنامه‌ریزان اجرایی الگوی پیشرفت	۳۵۰	۹۰
۳	روسای و اعضای ارشد احزاب سیاسی	۱۸۵	۵۰
۴	فقها و روحانیون منتقد سیاسی	۴۲۵	۱۱۰
	مجموع	۱۲۰۰	۳۱۰

در این تحقیق با توجه به موارد ذکرشده و محاسبات به‌عمل‌آمده به‌وسیله فرمول حجم نمونه عبارت است از:

$$n = \frac{1200 \times (1.96^2) \times /5 \times /5}{1200 \times /05^2 + (1.96^2) \times /5 \times /5} = \frac{1152/48}{3/96} = 291$$

با این توصیف، نمونه مورد مطالعه در این تحقیق ۳۱۰ نفر است؛ که قریب ۲۵ درصد جامعه آماری را در برمی گیرد. افزایش نمونه نسبت به فرمول به دلیل جبران خطای پرتی پرسش نامه و پوشش دادن پرسش نامه‌های مخدوش و همچنین خطاهای کدگذاری و نظایر آن بود. از این تعداد، ۳۰۷ پرسش نامه عودت داده شد و مورد تحلیل قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات جمع آوری شده نیز از طریق نرم افزارهای متداول نظیر Spss و Lisrel بود. در این تحقیق از آزمون آلفا برای این مسئله استفاده شد و نتایج نشان داد که با ۹۲ درصد اطمینان می توان به میزان همسازی درونی گویه‌ها اطمینان نمود.

۴. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در پژوهش حاضر برای توصیف و تجزیه و تحلیل داده‌ها، از فنون آماری نظیر توزیع فراوانی‌ها، اندازه‌های گرایش‌های مرکزی و پراکندگی داده‌ها برای سازماندهی، تلخیص و توصیف ویژگی‌های مجموعه داده‌های به دست آمده و تحلیل داده‌های جمعیت‌شناختی از نرم‌افزار Spss و برای تحلیل استنباطی داده‌ها از نرم‌افزارهای Spss و Lisrel استفاده شده است. در ادامه، نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش که پستوانه اصلی آن به مرور ادبیات تحقیق و یافته‌های نظرات خبرگان برمی‌گردد، در قالب نتایج حاصل از پیمایش در چند بخش مورد ملاحظه قرار گرفته است و علاوه بر آن، ابتدا تعاریف و مفاهیم به کار رفته در تحقیق، به طور مختصر تعریف شده است.

۴-۱. تعاریف مفاهیم مرتبط با تحقیق

به منظور درک بهتر مفهوم الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی، تبیین توسعه و فرایندهای مرتبط با آن و رسیدن به الگوی توسعه سیاسی ایرانی اسلامی که مبتنی بر چارچوب و فرایند الگوی پیشرفت ایرانی اسلامی باشد؛ ابتدا مفاهیم الگو، پیشرفت، ایرانی اسلامی، توسعه سیاسی و نظایر آن را که در این پژوهش بیشترین کاربرد و استفاده را دارند، مورد بررسی قرار می‌گیرند.

الگو: دانش از طریق گردش و انتقال (به گونه‌ای غیررسمی)، در میان افرادی که به واسطه علایق مشترک گرد هم آمده‌اند، خلق می‌شود و در سازمان باقی می‌ماند. در این مفهوم از دانش، هم تولید دانش و هم نگهداشت دانش و کاربرد آن، حاصل فعالیت‌ها و تلاش‌های جمعی افراد در گروه‌های منسجم است (الوانی و همکاران، ۱۳۸۶: ص ۳). مفهوم دانش صرفاً به معنای انتقال آگاهی و اطلاعات نیست، بلکه منظور از

دانش، خلاقیت آفرینندگی و زاینندگی است. دانش عبارت است از آمیختگی تجارب، تخصص، مهارت و اطلاعات منسجم خلق شده در ذهن افراد، که به صورت فردی یا گروهی ایجاد می‌شود. در قرآن و در آیات آغازین سوره علق نشان داده می‌شود که رسالت اسلام، بر پایه اولیه علم بنا شده و مصدر و منشأ دانش، خداوند است (اخوان و خادم الحسینی، ۱۳۹۲: ص ۱۰۹). در نتیجه، دانش باید حفظ شود و قلم و کتابت، بهترین ابزار ثبت آن است.

الگو شامل نمادهایی است که ویژگی‌های بعضی از پدیده‌های تجربی شامل اجزاء و روابط بین آن‌ها را به شکل منطقی نشان می‌دهد و همچنین معمولاً به نمونه کوچکی از یک شیء بزرگ یا به مجموعه محدودی از اشیای بی‌شمار گفته می‌شود که ویژگی‌های مهم و اصلی آن شیء بزرگ یا اشیاء را داشته باشد (خلیلی شورینی، ۱۳۸۹: ص ۱۳۲).

مدل: مدل مطلوب مدلی است که آئینه تمام نمای اجزای اصلی و عمده پدیده مورد نظر باشد؛ اگرچه درست همانند واقعیت مفصل و پیچیده نیست، ولی با نشان دادن روابط اصلی اجزاء و آثار آن‌ها وسیله‌ای ساده و مناسب در اختیار تحلیل‌گر است. پس باید در نظر داشت که قیاس در مدل، تنها حاکی از وجود برخی شباهت‌ها است، نه همسانی در همه خصایص و خواص. همچنین باید در نظر داشت که مدل، فقط فرضیه خاصی را مطرح می‌کند که باید به محک آزمون زده شود و همه فرضیه‌های ممکن را دربر نمی‌گیرد. علاوه بر آن، مدل‌ها خلاصه‌ای از واقعیات و روابط اصلی بین اجزای پدیده‌ها هستند و نمایی کلی از واقعیت را نشان می‌دهند (الوانی، ۱۳۸۶: ص ۵۴).

راهبرد: راهبرد عبارت است از یک برنامه واحد، همه‌جانبه و تلفیقی که محاسن یا نقاط قوت اصلی سازمان را با عوامل و تغییرات محیط مربوط می‌سازد و به نحوی طراحی می‌شود که با اجرای صحیح آن، از دستیابی به اهداف کلی سازمان اطمینان حاصل شود (حسن بیگی، ۱۳۹۴: ص ۴۰).

اسلامی: اسلامی بودن الگو، به معنای استخراج مبانی، چارچوب‌ها و الگوی پیشرفت از منابع و مبانی اسلامی است، که مبتنی بر مبانی نظری و فلسفی اسلام باشد؛ یعنی تمامی مراحل و فرایندهای طراحی و اجرای الگو، باید بر خواسته از اسلام باشد. تقلید از اندیشه‌های غیراسلامی و چارچوب‌های غربی و غیربومی در این زمینه زیانبار است. اگرچه استفاده از نقاط مثبت دستاوردهای فرهنگ و تمدن بشری، پس از بومی‌سازی مدنظر خواهد بود. این الگو... اسلامی است، به خاطر این‌که غایات، اهداف، ارزش‌ها و شیوه‌های کار، همه از اسلام مایه خواهد گرفت، یعنی تکیه ما به مفاهیم اسلامی و معارف اسلامی است (همان).

ایرانی: ولی امر مسلمین، علی‌رغم پذیرفتن نگاه کارشناسان و نخبگان در خصوص ایرانی بودن الگو با شاخصه‌هایی همچون شرایط تاریخی، شرایط جغرافیایی، شرایط فرهنگی، شرایط اقلیمی، شرایط جغرافیای سیاسی ایران، تأکید می‌کنند که الگوی ایرانی، طراحان آن متفکران ایرانی هستند. ما نمی‌خواهیم این الگو را از دیگران بگیریم، ما می‌خواهیم آنچه را که خودمان لازم می‌دانیم، مصلحت کشورمان می‌دانیم، آینده‌مان را می‌توانیم با آن تصویر و ترسیم کنیم، این را در یک قالبی بریزیم (همان).

پیشرفت: منظور از پیشرفت، وجود حرکت، تکاپو و جهش از وضع موجود به سمت رسیدن به وضع مطلوب یعنی چشم‌انداز یا اهداف بلندمدت و میان‌مدت است. در این الگو، ایستایی، رکود، توقف و تردید راه ندارد و این پیشرفت باید در مقایسه با سایر رقبا مشهود و ملموس باشد. تا در نهایت، رشد و تعالی انسان محقق شود. پیشرفت عبارت است از مدیریت آگاهانه روند پویش؛ یعنی حرکت انسان در زندگی او به طور خودآگاهی پایش شود به طوری که این پایش حرکت، زائیده یک هدف‌گذاری تعریف شده باشد. در این راستا الگوی پیشرفت، نسخه‌ای هویتی است که مؤلفه‌های هویتی آن، از نوع هویت حاکم بر یک تمدن تبعیت می‌کند. به نوعی باید گفت که هر الگوی پیشرفت، بازتاب‌دهنده تفکرات اعتقادی حاکم بر تمدن موجد آن است (امرائی، ۱۳۸۸: ص ۴۲).

الگوی پیشرفت: الگوی پیشرفت عبارت است: از نسخه‌ای راهبردی که مؤلفه‌های هندسه هویتی یک تمدن را ارائه می‌دهد (همان).

الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت: الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت عبارت است از: «نسخه‌ای راهبردی که مؤلفه‌های جهان بینی حاکم بر تمدن اسلامی - ایرانی را ارائه می‌دهد». به عبارت دیگر، الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، مدلی از خرد و اندیشه ایرانی برای رسیدن به آرمان اسلامی است (همان).

مبانی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت: پشت تمدن‌های بزرگ تاریخی یک دین نهفته است؛ مکتبی که بتواند فرهنگ‌ساز باشد، نمی‌تواند فرهنگ را به تمدن تبدیل کند و کالبد عینی و فیزیکی به آن بدهد. فرهنگ اسلامی در دوره‌های مختلف تبدیل به تمدن شده است. فرایند تبدیل ایدئولوژی به فرهنگ در دهه اول انقلاب شکل گرفت در آنکه دین می‌تواند در عرضه فرهنگی و اجتماعی نهادسازی بکند و به فرهنگ منجر شود، اتفاق افتاد؛ اما این تبدیل کامل نیست. انقلاب اسلامی زمانی می‌تواند هویت‌سازی بکند که تعریف جدیدی از هویت اسلامی ارائه دهد و فرهنگ را تبدیل به تمدن بکند. هدف انقلاب اسلامی از استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی در تفکر امام خمینی، ایجاد یک تمدن نوین است؛ تمدنی که بر پایه ارزش‌های انسانی، دینی شکل

بگیرد و بتواند در برابر هویت سکولار تمدن غرب ایستادگی کند. نباید فراموش کرد که کشور ما در یک نقطه عطف تاریخی قرار دارد و ذهنیت نخبگان باید به سمت ایجاد یک تمدن متوجه شود. تمدنی که نقطه آغازش نظریه‌ها و دانش‌هاست و تولید نظریه و دانش، نیازمند خیزش جدید است. در جهت تحقق این مهم، حوزه دانشگاه رسالت دارند که این خیزش را رقم بزنند. این خیزش و جنبش نباید در کلیه نخبگان و اساتید باقی بماند؛ بلکه باید در سطح بدنه حوزه و دانشگاه مطرح شود و این امر زمانی رخ می‌دهد که به تعبیر رهبر معظم انقلاب، اندیشه‌ورزی عادت نخبگان شود. بخشی از وظایف مدیریت فرهنگی در حوزه و دانشگاه، برنامه‌ریزی برای تولید دانش و اندیشه است. دانش‌های تمدن‌ساز، دارای سه لایه عمده هستند؛ لایه اول که رویی‌ترین لایه است، همان گزاره‌های علمی است. در لایه دوم، نظریه‌ها قرار دارند و لایه سوم چارچوب‌ها و پارادایم‌ها را شامل می‌شود. وضعیت فرهنگی و تولید دانش در جامعه ایران محدود به گردش در حوزه گزاره‌هاست. در حوزه و دانشگاه، علوم انسانی از ساخت گزاره‌ها به ساخت نظریه‌ها نفوذ کرده است. تولید نظریه در یک فضای آزاد و گفتگوی فعال صاحبان تخصص‌ها امکان‌پذیر است. نظریه‌ها باید قابلیت سازگاری درونی را دارا باشد و آرمان‌های آن بر بنیادهایی بنا شده باشد که امکان تفاهم عقلایی را ایجاد کند و با فرهنگ و آرمان‌های جامعه، نسبت و ارتباط داشته باشد. بر این اساس، نخبگان دانشگاه و حوزه علمیه می‌بایست با یک تأمل جدید و آغاز رویکرد تازه، به تولید اندیشه برسند، تا سطح تولید اندیشه باب شود. گام بعدی آن است که نشان داده شود که این فرایند، الگو دارد و کارآمد است (نجفی علمی، ۱۳۸۳: ص ۳۸-۳۷).

۴-۲. تحلیل توصیفی و ویژگی‌های جمعیت‌شناسی

جنسیت: از تعداد ۳۰۷ نفر از پرسش‌شوندگان گروه نمونه، تعداد ۲۳۷ نفر (۷۷/۲ درصد) را مردان و تعداد ۷۰ نفر (۲۲/۸ درصد) را زنان تشکیل می‌دادند.

وضعیت تأهل: از تعداد ۳۰۷ نفر نمونه پاسخگو، ۴۴ نفر (۱۴/۳) از پاسخگویان مجرد و ۲۶۳ نفر (۸۵/۷) دیگر از آنان متأهل بودند.

سن: از تعداد ۳۰۷ نفر پرسش‌شوندگان گروه نمونه، تعداد ۳۸ نفر (۱۲/۴ درصد) دارای ۲۰-۳۰ ساله، تعداد ۱۴۴ نفر (۴۶/۹ درصد) ۳۱-۴۰ ساله، تعداد ۸۸ نفر (۲۸/۷ درصد) دارای ۴۱-۵۰ ساله، تعداد ۳۲ نفر (۱۰/۴ درصد) دارای ۵۱-۶۰ ساله، و ۵ نفر (۱/۶ درصد) دارای سن ۶۱-۷۰ بودند.

تحصیلات: نتایج تحقیق نشان داده است که، تعداد ۱ نفر (۰/۳ درصد) از پاسخگویان دارای مدرک تحصیلی دیپلم، تعداد ۵۵ نفر (۱۷/۹ درصد) دارای مدرک تحصیلی کارشناسی، تعداد ۱۰۰ نفر (۳۲/۶

درصد) دارای مدرک کارشناسی ارشد، تعداد ۱۹ نفر (۶/۲ درصد) دانشجوی کارشناسی ارشد، ۴۷ نفر دانشجوی دکتری، ۶۴ نفر دارای مدرک دکتری و ۱۹ نفر نیز دارای مدرک حوزوی بودند.

رشته تحصیلی: نوع رشته تحصیلی ۸۹ نفر (۲۹ درصد) از پاسخگویان رشته‌های علوم اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، ۳۶ نفر (۱۱/۷ درصد) رشته‌های ادبیات و علوم انسانی، ۱۰ نفر (۳/۳) علوم پایه، ۶۶ نفر (۲۱/۵ درصد) علوم مهندسی، ۵ نفر (۱/۶ درصد) پزشکی، ۱۸ نفر (۵/۹ درصد) حقوق، ۵۱ نفر (۱۶/۶ درصد) مدیریت، ۵ نفر (۱/۶ درصد) روانشناسی، ۴ نفر (۱/۳ درصد) زبان و ادبیات انگلیسی و ۱۱ نفر حوزوی (۳/۶ درصد) بودند.

سمت شغلی: از تعداد ۳۰۷ نفر پرسش‌شوندگان گروه نمونه، سمت شغلی ۳۰ نفر (۹/۸ درصد) مدیر کل، ۶۵ نفر (۲۱/۲ درصد) کارشناس، ۳۷ نفر (۱۲/۱ درصد) رئیس اداره، ۱۹ نفر (۶/۲ درصد) معاون مدیر کل، ۱۶ نفر (۵/۲ درصد) عضو هیأت علمی، ۱۵ نفر (۴/۹ درصد) مشاور، ۱۶ نفر (۵/۲ درصد) کارشناس مسئول، ۱۲ نفر (۳/۹ درصد) معاون وزیر بود. همچنین ۳۳ نفر (۲۰/۸ درصد)، گزینه سایر را مشخص کرده بودند.

سنوات خدمتی: سنوات خدمتی ۹۷ نفر (۳۱/۶ درصد) از پاسخگویان ۱۰-۱ ساله، ۱۱۳ نفر (۳۶/۸ درصد) ۲۰-۱۱ ساله، ۷۴ نفر (۲۴/۱ درصد) ۳۰-۲۱ ساله، و ۱۰ نفر (۳/۳ درصد) ۴۰-۳۱ ساله بود.

۳-۴. یافته‌های تحلیلی

۳-۴-۱. تحلیل عاملی اکتشافی

جهت تحلیل عامل اکتشافی، ابتدا باید از این مسئله اطمینان حاصل می‌شد که می‌توان داده‌های موجود را برای تحلیل عاملی مورد استفاده قرار داد یا نه؟ با استفاده از آزمون KMO می‌توان از کفایت نمونه‌گیری اطمینان حاصل نمود. این شاخص در دامنه صفر تا یک قرار دارد. هرچه مقدار شاخص نزدیک به یک باشد، داده‌های مورد نظر برای تحلیل عاملی مناسب‌تر هستند. در صورتی که مقدار KMO کم‌تر از ۰/۵۰ باشد، داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب نخواهد بود و اگر مقدار آن بین ۰/۵۰ تا ۰/۶۹ باشد، می‌توان با احتیاط بیشتر به تحلیل عاملی پرداخت؛ ولی در صورتی که مقدار آن بزرگ‌تر از ۰/۷۰ باشد، همبستگی موجود در بین داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب خواهد بود. همچنین برای اطمینان از مناسب بودن داده‌های مبنی بر اینکه ماتریس همبستگی‌ها در جامعه برابر با صفر نیست، از آزمون بارتلت^۱ استفاده می‌شود. در مقاله حاضر

نیز برای تحلیل عامل اکتشافی از آزمون KMO و بارتلت استفاده شده است که نتایج آن در ادامه برای هر مؤلفه ذکر می‌شود.

۱- مؤلفه ابتناء بر عدالت و معنویت: برای این مؤلفه ابتدا مقدار $(KMO = 0/7)$ و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با $(sig=0/000)$ به دست آمد. سپس با توجه با اینکه مقدار عدد اشتراکات استخراجی سؤال اول برابر با $0/243$ و کم‌تر از $0/5$ بود، سؤال اول حذف گردید. همچنین نتایج واریانس عوامل مؤثر در ابتناء بر عدالت و معنویت نشان داد که دو عامل (۱ و ۲) تقریباً ۶۱ درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح و تبیین می‌کنند. بنابراین، نتیجه‌گیری شد که مؤلفه ابتناء بر عدالت و معنویت، یک سازه دویبعدی، یا به عبارتی دوزیر مؤلفه دارد.

۲- مؤلفه انطباق با مقتضیات بومی: برای این مؤلفه مقدار $(KMO = 0/74)$ و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با $(sig=0/000)$ و اشتراکات استخراجی تمامی سؤالات بالاتر از $0/50$ حاصل شد. همچنین نتایج واریانس عوامل مؤثر در انطباق با مقتضیات بومی نشان داد که فقط عامل (۱) تقریباً ۵۸ درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح و تبیین می‌کنند. بنابراین، نتیجه‌گیری شد که مؤلفه انطباق با مقتضیات بومی یک سازه تک بعدی، یا به عبارتی زیر مؤلفه ندارد.

۳- مؤلفه تضمین‌کننده استقلال کشور: برای این مؤلفه مقدار $(KMO = 0/52)$ و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با $(sig=0/000)$ و اشتراکات استخراجی تمامی سؤالات بالاتر از $0/50$ حاصل شد. مقدار KMO برابر با $(0/52)$ و بیان‌گر سطح احتیاط‌آمیز و تقریباً قابل قبولی از کفایت حجم نمونه بود. همچنین نتایج واریانس عوامل مؤثر در تضمین‌کننده استقلال کشور نشان داد که سه عامل (۱، ۲ و ۳)، تقریباً ۶۵ درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح و تبیین می‌کنند. بنابراین، نتیجه‌گیری شد که مؤلفه تضمین‌کننده استقلال کشور یک سازه سه بعدی، یا به عبارتی سه زیر مؤلفه دارد.

۴- مؤلفه اقتدار درونی: برای این مؤلفه مقدار $(KMO = 0/88)$ و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با $(sig=0/000)$ و اشتراکات استخراجی تمامی سؤالات بالاتر از $0/50$ حاصل شد. همچنین نتایج واریانس عوامل مؤثر در اقتدار درونی نشان داد که یک عامل (۱)، ۴۹ درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح و تبیین می‌کنند. بنابراین، نشان داده شد که مؤلفه اقتدار درونی یک سازه تک بعدی، یا به عبارتی زیر مؤلفه ندارد.

۵- مؤلفه اسلامی بودن: برای این مؤلفه مقدار $(KMO = 0/85)$ و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با $(sig=0/000)$ و اشتراکات استخراجی تمامی سؤالات بالاتر از $0/50$ حاصل شد. همچنین نتایج واریانس

عوامل مؤثر در اسلامی بودن نشان داد که یک عامل (۱)، ۸۱ درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح و تبیین می‌کنند. بنابراین، نشان داده شد که مؤلفه اسلامی بودن یک سازه تک بعدی، یا به عبارتی زیر مؤلفه ندارد.

۶- مؤلفه ابعاد فردی: برای این مؤلفه مقدار ($KMO = 0/83$) و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با ($sig=0/000$) و اشتراکات استخراجی تمامی سؤالات بالاتر از $0/50$ بدست آمد. همچنین نتایج واریانس عوامل مؤثر در ابعاد فردی نشان داد که سه عامل (۱، ۲ و ۳)، تقریباً ۶۶ درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح و تبیین می‌کنند. بنابراین، نتیجه‌گیری شد که مؤلفه ابعاد فردی یک سازه سه بعدی، یا به عبارتی سه زیر مؤلفه دارد.

۷- مؤلفه الزامات تبیین الگوی توسعه سیاسی: برای این مؤلفه مقدار ($KMO = 0/77$) و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با ($sig=0/000$) و اشتراکات استخراجی تمامی سؤالات بالاتر از $0/50$ حاصل شد. همچنین نتایج واریانس عوامل مؤثر در الزامات تبیین الگوی توسعه سیاسی نشان داد که دو عامل (۱ و ۲)، ۶۰ درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح و تبیین می‌کنند. بنابراین، نتیجه‌گیری شد که مؤلفه الزامات تبیین الگوی توسعه سیاسی یک سازه دو بعدی، یا به عبارتی دو زیر مؤلفه دارد.

۸- مؤلفه سیاست‌های کلی نظام اداری: برای این مؤلفه مقدار ($KMO = 0/63$) و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با ($sig=0/000$) و اشتراکات استخراجی تمامی سؤالات بالاتر از $0/50$ حاصل شد. مقدار KMO برابر با ($0/63$) و بیان‌گر سطح احتیاط‌آمیز و تقریباً قابل قبولی از کفایت حجم نمونه بود. همچنین نتایج واریانس عوامل مؤثر در سیاست‌های کلی نظام اداری نشان داد که یک عامل (۱)، تقریباً ۶۲ درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح و تبیین می‌کنند. بنابراین، نتیجه‌گیری شد که مؤلفه تضمین‌کننده سیاست‌های کلی نظام اداری یک سازه تک بعدی، یا به عبارتی زیر مؤلفه ندارد.

۹- مؤلفه چشم‌انداز اداری - سازمانی (دولت): برای این مؤلفه مقدار ($KMO = 0/53$) و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با ($sig=0/000$) و اشتراکات استخراجی تمامی سؤالات بالاتر از $0/50$ حاصل شد. مقدار KMO برابر با ($0/53$) و بیان‌گر سطح احتیاط‌آمیز و تقریباً قابل قبولی از کفایت حجم نمونه بود. همچنین نتایج واریانس عوامل مؤثر در چشم‌انداز اداری - سازمانی (دولت) نشان داد که یک عامل (۱)، تقریباً ۶۴ درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح و تبیین می‌کنند. بنابراین، نتیجه‌گیری شد که مؤلفه چشم‌انداز اداری - سازمانی (دولت) یک سازه تک بعدی، یا به عبارتی زیر مؤلفه ندارد.

۱۰- مؤلفه آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی: برای این مؤلفه مقدار ($KMO = 0/52$) و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با ($sig=0/000$) و اشتراکات استخراجی تمامی سؤالات بالاتر از $0/50$ حاصل شد. مقدار KMO برابر با ($0/52$) و بیان‌گر سطح احتیاط‌آمیز و تقریباً قابل قبولی از کفایت حجم نمونه بود. همچنین نتایج واریانس عوامل مؤثر در آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی نشان داد دو عامل ($2و1$)، 77 درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح و تبیین می‌کنند. بنابراین، نتیجه‌گیری شد که مؤلفه آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی یک سازه دو بعدی، یا به عبارتی دو زیر مؤلفه دارد.

جدول ۲- مؤلفه‌ها و شاخص‌های مورد سنجش

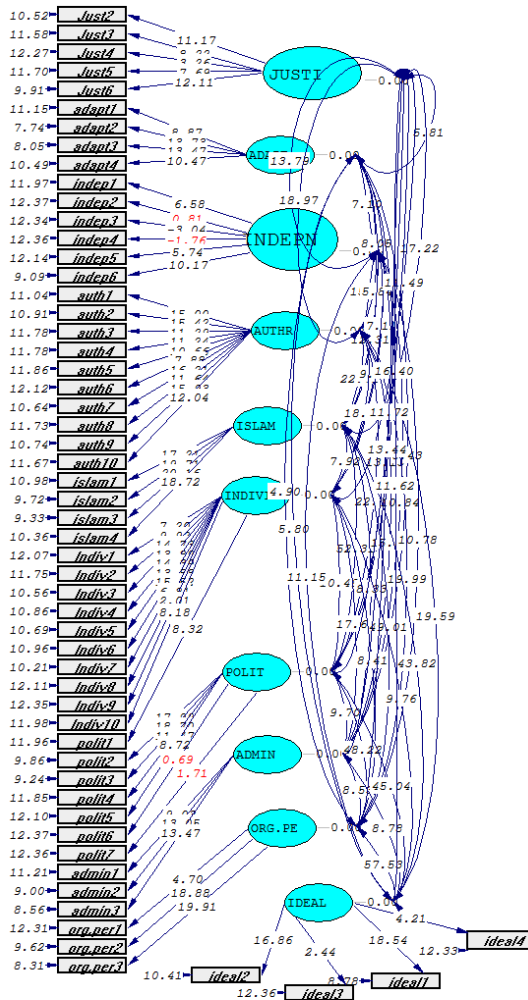
مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	
ابتناء بر عدالت و معنویت	نقش مبارزه با فساد در ایجاد یک الگوی توسعه سیاسی اسلامی ایرانی	
	نحوه پیشبرد و هدایت سیاست‌ها و خط‌مشی‌های مرتبط با عدالت و معنویت	
	ایجاد اتحاد ملی و همدلی سیاسی در ایجاد یک الگوی توسعه سیاسی اسلامی ایرانی	
	ایجاد رفاه عمومی در توسعه و به وجود آمدن الگوی توسعه مبتنی بر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	
	الگوی اسلامی ایرانی بر پایه عدالت‌محوری و معنویت‌گرایی	
نقش اقتصاد عدالت‌محور الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر الگوی اسلامی ایرانی		
انطباق با شرایط و مقتضیات بومی	نقش خصوصیات جغرافیایی در طراحی و تبیین الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی	
	نقش خصوصیات تاریخی در طراحی و تبیین الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی	
	نقش خصوصیات فرهنگی در طراحی و تبیین الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی	
	نقش خصوصیات قومی در طراحی و تبیین الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی	
تضمین‌کننده بودن استقلال کشور در الگوی اسلامی ایرانی	قدرت تصمیم‌گیری	وابستگی سیاسی و اقتصادی
	دنباله‌روی از غرب	تعامل سازنده با کل دنیا
	صرفاً ارتباط و تعامل با کشورهای اسلامی	همه‌جانبه‌گرایی و حفظ اقتدار و استقلال ملی
اقتدار درونی	انکاء به توان داخلی	حفظ استقلال
	وحدت داخلی	هویت ملی و داخلی کشور
	عزم و اعتماد به نفس ملی	انضباط اجتماعی
	اقتصاد مقاومتی	جهش علمی در داخل کشور
	مصون‌سازی فرهنگی	حفظ امنیت ملی

شاخص‌ها		مؤلفه‌ها
مذهب شیعه و سیره معصومین (ع)	معنویت و حیات طیبه	اسلامی بودن
فروع دین اسلام	اصول دین اسلام	
وجود همدلی در افراد برای پیشبرد اهداف توسعه	خطرپذیری افراد یک جامعه	ویژگی‌ها و ابعاد فردی
وجود ابتکار و خلاقیت	وجود انگیزه و میل به پیشرفت	
قانون‌گرایی و رعایت قوانین و مقررات	وجود انضباط اجتماعی	
اسلام‌گرایی و مذهبی بودن	انگیزه مشارکت، تعاون و همکاری	
علم‌گرایی و روحیه جستجوگری	عضویت در احزاب و گروه‌های سیاسی	
رستگاری و محور بودن انسان	اعتقاد به توحید و مبدا عالم	الزامات تبیین الگوی توسعه سیاسی
توجه به نگاه اسلام به امر حکومت	پیوستگی دنیا و آخرت	
عدالت‌محوری	نگاه غیرمادی به اقتصاد	
نگاه به انسان و انسان‌محوری		سیاست‌های کلی نظام اداری
دانش‌بنیان کردن نظام اداری	دانش‌گرایی در انتصاب و ارتقای مدیران	
یکپارچه‌سازی اطلاعات اداری		چشم‌انداز اداری سازمانی دولت
قابل دست یافتن یا قابل حصول بودن چشم‌اندازها	سند چشم‌انداز	
تجسم آینده در زمان حال و انعکاس آن در برنامه‌های اداری دولت		آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی و نظام مقدس جمهوری اسلامی
توجه به آموزه‌های قرآن کریم		
توجه به احادیث و روایات		
توجه به گفت‌وگو و ولایت فقیه		
داشتن انگیزه‌های الهی در بین کارکنان		

۴-۳-۲. تحلیل عاملی تأییدی مؤلفه‌های الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر پیشرفت اسلامی ایرانی

در این قسمت با استفاده از نرم‌افزار لیزرل به صورت گام‌به‌گام به انجام تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول مؤلفه‌های تحقیق می‌پردازیم. سپس خروجی مهم نرم‌افزار را تحلیل کرده و همچنین روایی حاصل از تحلیل عاملی تأییدی تحلیل می‌شود. برای انجام تحلیل عاملی تأییدی ابتدا باید تمامی ضرایب به دست آمده (آماره‌های t) بررسی شود. در این بررسی، مقادیر بزرگ‌تر از $1/96$ یا کوچک‌تر از $1/96$ - نشان‌دهنده معنادار بودن روابط است. مبنای تأیید یا رد شدن معناداری روابط بررسی مدل، در حالت ضرایب معناداری است. در سطح خطای $0/05$ ، چنانچه مقدار t -value، در بازه $1/96$ - تا $1/96$ قرار نگرفته باشد، آن رابطه یا فرضیه تأیید

می‌شود. به عبارتی مقادیر بحرانی اعداد واقع در بازه $1/96$ تا $-1/96$ هستند. چنانچه ضرایب معناداری بیشتر از $1/96$ یا کوچک‌تر از $-1/96$ باشد، فرض صفر (H_0) رد و فرض یک (H_1) یعنی وجود ارتباط معناداری تأیید می‌شود. شکل (۱) مدل در حالت ضرایب معناداری (t-Values) مؤلفه‌های تبیین الگوی توسعه سیاسی ایران با استناد به الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را نشان می‌دهد.

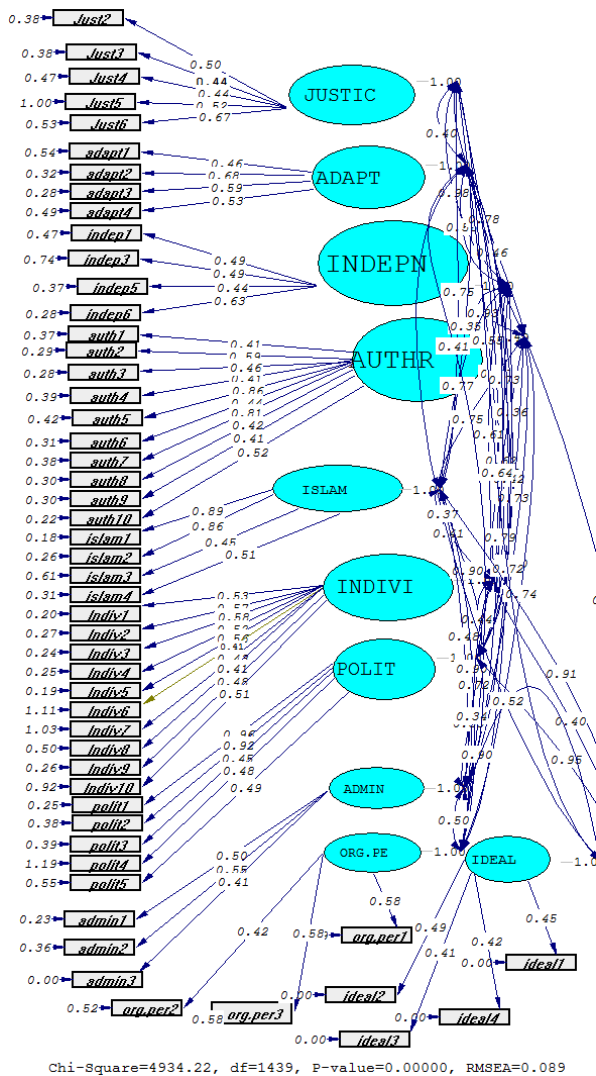

Chi-Square=5718.99, df=1439, P-value=0.00000, RMSEA=0.039

شکل ۱- ضرایب (t-Values) مدل مؤلفه‌های تبیین الگوی توسعه سیاسی ایران با استناد به الگوی اسلامی پیشرفت

* **اختصارات شکل:** ابتداء بر عدالت و معنویت = JUST؛ انطباق با مقضتیات بومی = ADAPT؛ تضمین‌کننده استقلال کشور = INDEPN؛ اقتدار درونی = AUTHR؛ اسلامی بودن = ISLAM؛ ابعاد فردی = INDVI؛ الزامات تبیین الگوی سیاسی = POLIT؛ سیاست‌های کلی نظام اداری = ADMIN؛ چشم‌انداز اداری - سازمانی (دولت) = ORG.PE و آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی نظام مقدس جمهوری اسلامی = IDEAL است.

همان طور که در شکل (۱) ملاحظه می‌شود، فقط مقادیر ضرایب مسیر (تی) دو متغیر مشاهده‌پذیر مؤلفه تضمین‌کننده استقلال کشور (گویه شماره ۲ و ۴) و دو متغیر مشاهده‌پذیر مؤلفه الزامات تبیین الگوی سیاسی (گویه شماره ۶ و ۷) در بازه ۱/۹۶- تا ۱/۹۶ قرار دارند و معنادار نیستند؛ ولیکن، سایر متغیرهای مشاهده‌پذیر مؤلفه‌های تحقیق در بازه ۱/۹۶- تا ۱/۹۶ قرار نداشته‌اند و معنادار هستند. در ادامه با حذف چهار متغیر مشاهده‌پذیر فوق، جهت پی بردن به مقدار بارهای عاملی، از نرم‌افزار PLS، خروجی تخمین استاندارد گرفته شده که در شکل (۲) آورده شده است.

شکل ۲- خروجی ضرایب استاندارد مدل مؤلفه‌های تبیین الگوی توسعه سیاسی ایران با استناد به الگوی اسلامی پیشرفت

شکل (۲) مدل اندازه‌گیری مرتبه اول مؤلفه‌های تبیین الگوی توسعه سیاسی ایران با استناد به الگوی اسلامی پیشرفت را در حالت استاندارد نشان می‌دهد. اگر مقدار بارهای عاملی برابر و یا بیشتر از مقدار ۰/۴ شود (Hulland, 1999)، مؤید این مطلب است که واریانس بین مؤلفه و شاخص‌های آن از واریانس

خطای اندازه‌گیری آن مؤلفه بیشتر بوده و پایایی در مورد آن مدل اندازه‌گیری قابل قبول است. نکته مهم این است که اگر محقق پس از محاسبه بارهای عاملی بین مؤلفه و شاخص‌های آن، با مقادیری کم‌تر از ۰/۴ مواجه شد، باید آن شاخص‌ها (سوالات یا گویه‌ها) را اصلاح کند یا از مدل پژوهش خود حذف نماید (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳: ص ۸۰). با توجه به شکل (۲) می‌توان بارهای عاملی هر یک از متغیرهای مشاهده‌پذیر را در به صورت جداگانه در جداول زیر ارائه نمود.

جدول ۳- ضریب بار عاملی شاخص‌های مؤلفه ابتناء بر عدالت و معنویت

ابتناء بر عدالت و معنویت = JUST					متغیر/مؤلفه
Just6	Just5	Just4	Just3	Just2	گویه‌ها
0/67	0/52	0/61	0/44	0/50	بار عاملی

جدول ۴- ضریب بار عاملی شاخص‌های مؤلفه انطباق با مقتضیات بومی

انطباق با مقتضیات بومی = ADAPT				متغیر/مؤلفه
Adapt4	Adapt3	Adapt2	Adapt1	گویه‌ها
0/63	0/59	0/68	0/46	بار عاملی

جدول ۵- ضریب بار عاملی شاخص‌های مؤلفه تضمین‌کننده استقلال کشور

تضمین‌کننده استقلال کشور = INDEPN				متغیر/مؤلفه
Indepn6	Indepn5	indepn13	indepn1	گویه‌ها
0/63	0/44	0/49	0/49	بار عاملی

جدول ۶- ضریب بار عاملی شاخص‌های مؤلفه اقتدار درونی

اقتدار درونی = AUTHR										متغیر/مؤلفه
Auth10	Auth9	Auth8	Auth7	Auth6	Auth5	Auth4	Auth3	Auth2	Auth1	گویه‌ها
0/52	0/42	0/42	0/81	0/44	0/86	0/41	0/46	0/59	0/41	بار عاملی

جدول ۷- ضریب بار عاملی شاخص‌های مؤلفه اسلامی بودن

اسلامی بودن = ISLAM				متغیر/مؤلفه
Islam4	Islam3	Islam2	Islam1	گویه‌ها
0/51	0/45	0/86	0/89	بار عاملی

جدول ۸- ضریب بار عاملی شاخص‌های مؤلفه ابعاد فردی

ابعاد فردی = INDVI										متغیر/مؤلفه
Indiv10	Indiv9	Indiv8	Indiv7	Indiv6	Indiv5	Indiv4	Indiv3	Indiv2	Indiv1	گویه‌ها
0/51	0/48	0/41	0/43	0/41	0/56	0/52	0/58	0/57	0/53	بار عاملی

جدول ۹- ضریب بار عاملی شاخص‌های مؤلفه الزامات تبیین الگوی سیاسی

الزامات تبیین الگوی سیاسی = POLIT					متغیر/مؤلفه
Polit5	Polit4	Polit3	Polit2	Polit1	گویه‌ها
0/49	0/48	0/45	0/92	0/96	بار عاملی

جدول ۱۰- ضریب بار عاملی شاخص‌های مؤلفه سیاست‌های کلی نظام اداری

سیاست‌های کلی نظام اداری = ADMIN			متغیر/مؤلفه
Admin1	Admin1	Admin1	گویه‌ها
0/41	0/55	0/50	بار عاملی

جدول ۱۱- ضریب بار عاملی شاخص‌های چشم‌انداز اداری - سازمانی (دولت)

چشم‌انداز اداری - سازمانی (دولت) = ORG.PE			متغیر/مؤلفه
Org.per3	Org.per2	Org.per1	گویه‌ها
0/42	0/58	0/58	بار عاملی

جدول ۱۲- ضریب بار عاملی شاخص‌های مؤلفه آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی

آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی نظام مقدس جمهوری اسلامی = IDEAL				متغیر/مؤلفه
Ideal4	Ideal3	Ideal2	Ideal1	گویه‌ها
0/42	0/41	0/49	0/45	بار عاملی

با توجه به داده‌های موجود در جدول‌های شماره (۴-۸) تمامی ضرایب بارهای عاملی بین معرف‌ها و متغیرهای مشاهده‌پذیر آنها بالاتر از ۰/۴ هستند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که پایایی مدل اندازه‌گیری مؤلفه‌های تحقیق، قابل قبول و مورد تأیید است. همچنین در ادامه جهت بررسی مطلوبیت مدل از شاخص‌های نیکویی برازش استفاده شده است. در جدول (۱۳) خلاصه‌ای از شاخص‌های مطلق و نسبی برازش ارائه شده است.

جدول ۱۳- شاخص‌های مطلق و نسبی برازش مدل

شاخص‌های نسبی	شاخص‌های مطلق
شاخص نرم‌شده برازندگی NFI	مجذور کای یا کای اسکوئر X2
شاخص نرم‌نشده برازندگی NNFI	نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی X2/df
شاخص برازندگی فزاینده IFI	میانگین مجذور پسماندها (RMR)
شاخص برازندگی تطبیقی CFI	(GFI) شاخص نیکویی برازش
شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	AGFI
-----	برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA)

- ریشه میانگین مجذور پسماندها (RMR)^۱: ریشه دوم میانگین مجذور پسماندها یعنی تفاوت بین عناصر ماتریس مشاهده شده در گروه نمونه و عناصر ماتریس برآورد یا پیش‌بینی شده با فرض درست بودن مدل مورد نظر است. هرچه RMR برای یک مدل نزدیک‌تر به صفر باشد، مدل مذکور دارای برازش بهتری است. این شاخص برای مدل‌های با برازش خوب این مقدار زیر ۰/۰۵ است؛ هر چند مقادیر ۰/۰۸ یا کم‌تر از آن نیز مورد پذیرش هستند.

- شاخص جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA)^۲: این شاخص نیز جزء شاخص‌های بد بودن (یعنی شاخص‌هایی که هرچه مقدار آنها کم‌تر باشد بهتر است) می‌باشد، حالت کم‌تر از ۰/۰۵ این شاخص بسیار خوب است؛ حالت‌های بین ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ خوب بوده و بین ۰/۰۸ تا ۰/۱ متوسط هستند.

- شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)^۳: مقدار آن بر پایه قرار داد باید دست کم ۰/۹۰ باشد تا مدل مورد نظر پذیرفته شود.

- شاخص نیکویی برازش (GFI)^۴: مقدار آن بر پایه قرار داد باید دست کم ۰/۹۰ باشد تا مدل مورد نظر پذیرفته شود.

- شاخص نرم شده برازندگی (NFI)^۵: مقادیر NFI برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹۰ را در مقایسه با مدل صفر، به

-
1. Root Mean Square Residual
 2. Root Mean Square Error of Approximation
 3. Comparative fit index
 4. Goodness fit index
 5. Normed Fit Index

عنوان شاخص خوبی برای برازندگی مدل‌های نظری توصیه کرده‌اند.

- شاخص برازندگی فراینده (IFI)^۱: دامنه پذیرش این شاخص برای پذیرش مدل تدوین شده، ۰/۹۰ و تأیید خوب بودن مدل برازش شده، حداقل ۰/۹۵ در نظر گرفته شده است.

- شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)^۲: اغلب مقادیر بالاتر از ۰/۵۰ یا ۰/۶۰ را برای این شاخص مناسب بیان کرده‌اند، هر چند توافقی در این باره وجود ندارد. به هر حال مقادیر بالاتر برای این شاخص حاکی از قابل قبول‌تر بودن مدل است.

در این پژوهش با توجه به خروجی لیزرل شاخص‌های برازندگی مدل «تبیین الگوی توسعه سیاسی کشور مبتنی بر الگوی ایرانی- اسلامی پیشرفت» در جدول (۱۴) ارائه شده است.

جدول ۱۴- شاخص‌های برازش مدل الگوی تبیین توسعه سیاسی مبتنی بر الگوی ایرانی- اسلامی پیشرفت

مقدار	آماره
۰/۰۷۱	RMR
۰/۰۸	RMSEA
۰/۹۵	CFI
۰/۹۵	NFI
۰/۹۵	NNFI
۰/۹۲	IFI
۰/۹۲	GFI
۰/۸۳	PNFI

همان‌طور که در جدول شماره (۱۴) ملاحظه می‌شود، مقدار RMR برابر با ۰/۰۷۱، مقدار RMSEA برابر با ۰/۰۸، شاخص برازش تطبیقی برابر با ۰/۹۵، شاخص برازش نرم شده برازندگی و نرم نشده برازندگی برابر با ۰/۹۵، شاخص برازندگی فزاینده برابر با ۰/۹۲، شاخص نیکویی برازش برابر با ۰/۹۲، و شاخص برازش هنجار شده مقتصد برابر با ۰/۸۳ است. بنابراین، با توجه به مطلوب بودن شاخص‌های مختلف برازندگی مدل، می‌توان نتیجه گرفت که در مجموع مدل ارائه شده برای تبیین الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر الگوی ایرانی-

1. Incremental Fit index

2. Parsimonious Normed Fit index

اسلامی پیشرفت، مدل مناسبی است و داده‌های تجربی اصطلاحاً به خوبی با آن منطبق هستند.

۴-۳-۳. نتایج مقایسه‌ها و اولویت‌بندی مؤلفه‌های تحقیق

در این بخش با توجه به نتایج حاصل از بخش قبلی، مقایسه مؤلفه‌ها با یکدیگر در قالب جدول ماتریسی (۱۵) صورت گرفته است. در این جدول چنانچه مؤلفه‌ای بر مؤلفه دیگر اولویت داشته باشد، با عدد ۱ و در غیر این صورت با عدد صفر مشخص می‌گردد.

جدول ۱۵- ماتریس اولویت‌بندی مؤلفه‌ها

شرح عامل	ابتناء بر عدالت و معنویت	انطباق با مقتضیات بومی	تضمین‌کننده استقلال کشور	اقتدار درونی	اسلامی بودن	ابعاد فردی	الزامات تبیین الگوی توسعه سیاسی	سیاست‌های کلی نظام اداری	چشم‌انداز اداری- سازمانی (دولت)	آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی
ابتناء بر عدالت و معنویت	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰
انطباق با مقتضیات بومی	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تضمین‌کننده استقلال کشور	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
اقتدار درونی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
اسلامی بودن	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰
ابعاد فردی	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰
الزامات تبیین الگوی توسعه سیاسی	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰
سیاست‌های کلی نظام اداری	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰
چشم‌انداز اداری- سازمانی (دولت)	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱
آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱

با توجه به بررسی‌های به عمل آمده از نتایج آزمون‌ها، اولویت‌بندی نهایی مؤلفه‌ها در جدول (۱۶) آورده

شده است:

جدول ۱۶- اولویت‌بندی مؤلفه‌های تحقیق

اولویت	مؤلفه‌ها
اول	اقتدار درونی
دوم	آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی نظام مقدس جمهوری اسلامی
سوم	چشم‌انداز اداری- سازمانی (دولت)
چهارم	اسلامی بودن
پنجم	ابتناء بر عدالت و معنویت
ششم	ابعاد فردی
هفتم	سیاست‌های کلی نظام اداری
هشتم	الزامات تبیین الگوی توسعه سیاسی
نهم	انطباق با مقتضیات بومی
دهم	تضمین‌کننده استقلال کشور

۵. نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه نشان داده است که الگوی توسعه سیاسی مبتنی بر پیشرفت اسلامی ایرانی، دارای ۱۰ مؤلفه اصلی است که هر یک از این مؤلفه‌ها، ضمن ارتباط با یکدیگر، دارای اهمیت و وزنی مشخص، یا به عبارت دیگر رتبه خاص خود در مدل تبیینی الگو هستند. با این توصیف، برای رسیدن به الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، لازم است در دوره دوم انقلاب اسلامی از منظر الگوی سیاسی پیشرفت، تحول و پویایی بزرگی را ایجاد کرد، تا به آرمان‌ها و اهداف دست یافت. در این میان از بعد سیاسی باید اقتدار درونی، آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی، چشم‌انداز اداری سازمانی، ابتناء بر عدالت و معنویت و ابعاد فردی الگوی توسعه سیاسی، بیش از همه مورد تأکید قرار گرفته و اصلاحات اساسی و بازنگری‌های لازم صورت گیرد. مطالعات پیشین و مشکلات موجود نیز حاکی از آن است که این مؤلفه‌ها در بین شاخص‌ها و مؤلفه‌های مورد بررسی، بیشترین توجه را می‌طلبند. لذا بررسی کلی و جامع یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مطالعه و تحقیق در حوزه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از ضروریات اجرا و تداوم الگو محسوب می‌شود. این پژوهش نیز با این رویکرد انجام شده و به چهار اصل مهم که حاصل از نتایج تحقیق بوده، رسیده است که علاوه بر جزئیات نتایج به دست آمده، چشم‌انداز کلی را نیز نشان می‌دهد.

اصل اول جامع‌نگری: نتایج این تحقیق از جمله محدود تحقیقاتی در حوزه الگوی پیشرفت است که به

صورت جامع، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مختلف را در کنار هم مورد مطالعه قرار داده است و علاوه بر مقایسه‌های دو به دو، همه مؤلفه‌ها را توانسته در یک سازه مفهومی گرد هم آورد. جامع‌نگری در این پژوهش، ناشی از انجام مطالعه به صورت دلفی بوده است؛ که علاوه بر ادبیات تحقیق، ذهنیت پاسخگویان و خبرگان را نیز بر اساس آنچه که به طور وسیع و اساسی از الگو در نظر داشتند، تجمیع نموده و در مؤلفه‌ها و شاخص‌های مختلف که مرتبط با تبیین سیاسی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت بوده، گرد هم آورد است.

اصل زمینه‌محوری: مهم‌ترین دستاورد این تحقیق شاید بتوان گفت که زمینه محوری و داده محوری آن است. کم‌تر مطالعاتی در این زمینه تاکنون توانسته‌اند که داده‌ها و اطلاعات میدانی مناسبی را برای چنین موضوعی فراهم نمایند. به خصوص در زمینه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت که از جمله رویکردهای جدید و بومی مورد توجه در رشته‌های علوم اجتماعی بوده و داده‌پردازی و مطالعات زمینه محور چندانی در خصوص آن، انجام نشده است.

اصل ابزارسازی و سازه‌گرایی: دستاورد دیگر این تحقیق و نتایج اولویت‌بنده شده در این است، که برای اولین بار ابزار سنجش و پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته از دل این مطالعه استخراج گردیده و به وسیله آن، اطلاعات و داده‌های مورد نیاز جمع‌آوری شده است که تاکنون چنین سازه و ابزاری برای مطالعات میدانی فراهم نشده بود و کسانی که در این زمینه مطالعه‌ای داشتند، عمدتاً به صورت اسنادی و کتابخانه‌ای بوده است.

اصل عینیت‌گرایی: یافته‌های این تحقیق علاوه بر آنچه گفته شد، عمدتاً با اوضاع اجتماعی و آنچه که در جامعه مشاهده می‌شود، تطبیق‌پذیر است. از جمله این موارد می‌توان به مبارزه با فساد، اقتدار درونی، عدالت‌گرایی و تأکید بر ویژگی‌های فردی اشاره کرد، که در شاخص‌های الگوی اسلامی ایرانی، رتبه بالاتری را داشتند و مشاهدات فردی و اوضاع اجتماعی نیز، این موارد را تأیید می‌کند. به وضوح می‌توان ملاحظه کرد که در جامعه امروز، مبارزه با فساد، عدالت‌طلبی و شایسته‌سالاری از جمله مسایل روز و کلان اجتماعی محسوب می‌شوند.

منابع

قرآن کریم.

- اخوان، پیمان؛ خادم الحسینی، سید پیمان (۱۳۹۲). تبیین مدیریت دانش از دیدگاه اسلام. مدیریت اسلامی، شماره ۸۷.
- الوانی، سید مهدی و همکاران (۱۳۸۶). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه مدیریت دانش سازمانی. تهران: علوم مدیریت ایران.
- امرائی، حسن (۱۳۸۸). مهندسی سیاست. تهران: شوکا.
- بشیریه، حسین (۱۳۸۰). موانع توسعه سیاسی در ایران. تهران: انتشارات گام نو.
- بهمن، شعیب؛ جعفری‌نژاد، مسعود (۱۳۹۶). بررسی تطبیقی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت با الگوهای غربی توسعه با تأکید بر عدالت. سیاست متعالیه، ۵ (۱۹).
- حسن بیگی، ابراهیم (۱۳۹۴). مدیریت راهبردی. تهران: انتشارات سمت، چاپ دوم.
- حسینی، منیرالدین (۱۳۸۰). یادى از استاد. دفتر فرهنگستان علوم اسلامی. قم: انتشارات فجر ولایت.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۰/۰۸/۰۱). بیانات در دیدار با اقشار مختلف مردم. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2505>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵/۲/۱۲). بیانات در دیدار با معلمان. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3339>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۴/۲/۱۸). بیانات در دیدار با مردم شهرستان رفسنجان. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3288>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۳/۱/۲). بیانات در دیدار با زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3227>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۷/۶/۲). بیانات در دیدار با رئیس‌جمهوری و اعضای هیأت دولت. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3661>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۰/۸/۲۰). بیانات در دیدار با خانواده‌های شهدای کاشان، آران و بیدگل. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3094>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸/۰۲/۲۸). بیانات در دیدار با مردم بیجار. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=6934>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۴/۶/۸). بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3304>
- خداپرست، یونس؛ موسوی‌خو، سید محمد (۱۳۹۸). مبانی دولت اسلامی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت از دیدگاه امام خامنه‌ای. سیاست متعالیه، ۷ (۲۷): ص ۴۱-۶۴.

خلیلی شورینی، سیاوش (۱۳۸۹). *روش‌های پژوهش آمیخته با تأکید بر بومی‌سازی*. تهران: نشر یادواره کتاب. داوری، علی؛ رضازاده، آرش (۱۳۹۳). *مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار PLS*. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی. زمانی، رضا؛ مومنی، فرشاد (۱۳۹۲). تحلیل الگوی توسعه ایران بین دو انقلاب مبتنی بر اقتصاد سیاسی و نظم اجتماعی. راهبرد، ۲۲(۶۹).

عبداللهی، محمد؛ راد، فیروز (۱۳۸۸). بررسی روند تحول و موانع ساختاری توسعه سیاسی در ایران ۱۳۰۴-۱۳۸۲. *جامعه‌شناسی ایران*، ۱۰(۱).

عظیمی، حسین (۱۳۷۶). *ایران امروز در آینه مباحث توسعه*. تهران: نشر فرهنگ اسلامی. عماد، سید علی؛ نواب، سید ابوالحسن؛ کافی امامی، مجید (۱۳۹۹). منشاء قدرت سیاسی رهبران الهی از منظر قرآن کریم. *سیاست متعالیه*، ۸(۲۹): ۷-۳۶.

عیوضی، محمدرحیم (۱۳۸۵). *مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران*. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی. عیوضی، محمدرحیم (۱۳۹۸). آینده‌نگاری و حرکت از الگوی پایه به الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت. *سیاست متعالیه*، ۷(۲۵): ۳-۲۸۵.

عیوضی، محمدرحیم؛ نظری، سارا (۱۳۹۶). توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. *مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی*، شماره ۱۰: ۹-۴۳.

فرهادی، محمد (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین شاخص‌های توسعه سیاسی و گرایش به سمت اسلام افراطی در آسیای مرکزی (مطالعه موردی: گرایش به گروه داعش). *رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی*، ۷(۴۶): ۱۴۴-۱۷۵. لکزایی، شریف؛ کیخا، نجمه؛ لکزایی، صدیقه (۱۳۹۴). مبانی فلسفی توسعه از دیدگاه صدرالمتألهین. *سیاست متعالیه*، ۳(۱۱): ۶۹-۸۸.

مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. *سند الگوی پایه اسلامی - ایرانی پیشرفت*، ۱۳۹۶. نجفی علمی، کاظم (۱۳۸۳). *تعیین چگونگی اجرای سیاست‌های کلی براساس اصول و مبانی سیاست‌های فرهنگی کشور*. دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، کمیسیون فرهنگی.

نیکونهاد، ایوب (۱۳۹۷). روند پژوهی فرایند توسعه سیاسی در ایران معاصر. *مجلس و راهبرد*، ۲۵(۹۵): ۲۰۹-۲۴۶. Hulland, J. (1999). Use of Partial Least Squares (PLS) Strategic Management Research: A Review of Four Recent Studies. *Strategic Management Journal*, No.20, p.195-204.